

Коростіянець Т. П. Педагогічний супровід студентів в освітніх установах педагогічної вищої освіти / Т. П. Коростіянець // Інноваційна педагогіка: зб. наукових праць Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. Одеса, 2019 р. – Вип. 12. – С. 111-115.

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Annotation. Korostyanets TP Pedagogical support of students in educational institutions of pedagogical higher education. The article is devoted to pedagogical support of students in institutions of higher professional pedagogical education. In particular, the essence of the concepts "pedagogical support", "individual educational trajectory" is revealed, the purposes, model and conditions of pedagogical support of professional and personal development of students are considered.

Key words: *pedagogical support, personal development, individual educational trajectory, individual educational program.*

Аннотация. Коростіянець Т.П. Педагогическое сопровождение студентов в образовательных учреждениях педагогической высшего образования. Статья посвящена педагогическому сопровождению студентов в учреждениях высшего профессионального педагогического образования. В частности, раскрывается сущность понятий «педагогическое сопровождение», «индивидуальная образовательная траектория», рассмотрены цели, модель и условия педагогического сопровождения профессионально-личностного развития студентов.

Ключевые слова: *педагогическое сопровождение, личностное развитие, индивидуальная образовательная траектория, индивидуальная образовательная программа.*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

PEDAGOGICAL SUPPLY OF STUDENTS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION

Необхідність реформування освітньої системи України визнається якщо не всіма, то переважною більшістю мислячого співтовариства країни. Урядом України розроблений і затверджений цілий ряд програмних документів, пов'язаних з національною доктриною освіти.

На основі аналізу даних нормативних документів ми приходимо до

висновку про те, що традиційний викладач (монополіст в передачі та інтерпретації необхідного знання) йде зі сцени. Складається новий образ педагога: це дослідник, вихователь, консультант, керівник проектів. Існують кілька умов становлення такого викладача:

- зниження частки «герметичних» навчальних закладів, викладачі яких більше ніде не працюють; серед вчителів зростає частка сумісників з інших сфер діяльності (наука, громадські організації, ЗМІ);

- домінування творчих компетенцій у праці викладача над дидактичними;

- необхідність адресної підтримки ефективних і перспективних педагогів;

- вдосконалення підготовки педагогічних кадрів для нової школи, в тому числі з орієнтацією на їх готовність до використання інформаційних і комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності.

Найбільш ефективним напрямком втілення в життя цієї ідеї є психолого-педагогічний супровід особистості майбутніх педагогів у процесі навчання і виховання в освітніх установах вищої педагогічної освіти.

Проблема психолого-педагогічного супроводу особистості розглядалася в дослідженнях Н. Г. Ершової, І. А. Липського, Б. І. Серсенбаєвої, Г. І. Симонової, В. А. Шишкиної та інш. Аналіз робіт психологів і педагогів показує, що на сьогоднішній день в психолого-педагогічній літературі детально висвітлені питання організації психологічного і педагогічного супроводу розвитку учнів у загальноосвітніх школах, в інтернатських закладах, для дітей сиріт та дітей інвалідів. Але, незважаючи на гостру необхідність, недостатньо розроблено питання про організацію і специфічні особливості системи супроводу в умовах професійного навчання, в тому числі, в умовах вищої професійної педагогічної освіти.

Потреба в створенні системи психолого-педагогічного супроводу в умовах вузу обґрунтована, перш за все, тим, що студентство - це та частина

молоді, яка в силу своєї недосвідченості, незрілості і невизначеності життєвих планів, становить проблемну соціальну групу і потребує професійної допомоги і захисту. У студентському віку нерідкі розчарування в професійному і життєвому виборі, існують невідповідності очікувань, уявленням про професію реаліям її освоєння.

Мета даної статті - розкрити сутність поняття "педагогічний супровід", етапи і умови його реалізації в закладах вищої професійної освіти.

Дослідження етимології терміна «супровід» дозволило розглядати його як спільні дії (система, процес, вид діяльності) людей по відношенню один до одного в їх соціальному оточенні, здійснювані ними в часі, в просторі і відповідно ролям, які їм властиві.

На рівні загального розуміння супровід людини являє собою його соціальну взаємодію з оточуючими людьми, функціями впливів яких є розвиток цієї людини на життєвому шляху, в різноманітних особистих і соціальних ситуаціях. Такий супровід може носити різний характер, який в кожному конкретному випадку визначається категорією «окреме». Цей висновок підтверджується тим, що в практичній діяльності і науковій літературі зустрічаються поняття «медичний супровід», «психологічний супровід», «науковий супровід», «соціально-педагогічний супровід» і ін.

На рівні окремого підходу одним з таких видів супроводу стає педагогічний супровід, який, з одного боку, несе в собі риси соціальної взаємодії, але, з іншого боку, має свою специфіку. Вона полягає в педагогічному характері супроводу, метою якого стає цілеспрямований розвиток особистості супроводжуваної людини, здійснюване за допомогою спеціальних педагогічних систем (освіти, виховання, навчання, підготовки) в їх інституціональному (структурному) оформленні. При цьому існують конкретні соціальні ролі, які по відношенню до дитини проявляються в суспільстві як ролі «батьків», «наставників», «керівників», «вчителів», «вихователів» і т. д.

У педагогічному супроводі функція розвитку людини конкретизується в

більш приватних функціях, відповідно властивих функцій тієї чи іншої педагогічної системи. Більш того, у міру деталізації ці функції також конкретизуються до тих пір, поки не досягнуть характеру технології дії, тобто педагогічної технології.

У зв'язку з цим є підстави вважати, що зміст педагогічного супроводу розвитку особистості здійснюється за допомогою функцій їх виховання, навчання і освіти, кожна з яких залишає свій слід в людині; реалізується протягом всього його життя зі специфікою прояви щодо конкретних соціальних груп - дітей, дорослих, літніх і інших; має своє інституційне оформлення; забезпечується спеціально підготовленими кадрами. Таке розуміння функцій педагогічного супроводу відображає його функціональну сторону; з точки зору структурного боку вони грають роль його форм. Так виникає педагогічний супровід студента в процесі навчання і виховання як частина загального процесу педагогічного супроводу його розвитку.

На основі аналізу педагогічних досліджень ми визначаємо психолого-педагогічний супровід як систему професійної діяльності викладача, спрямовану на створення психолого-педагогічних умов для успішного навчання, виховання і професійно-особистісного розвитку студента в ситуації вузівського взаємодії.

Головна мета педагогічного супроводу студента пов'язана з перспективним напрямком його діяльності, орієнтованої на максимальне сприяння особистісному та професійному розвитку. Досвід створення системи супроводу показує, що ця мета може бути реалізована тільки тоді, коли досягається «стикування» початкової і кінцевої мети діяльності по відношенню до особистості студента. Початкова мета взаємодії - визначення і формування готовності студентів до навчання у вищому навчальному закладі за допомогою інтелектуальних, емоційних, мотиваційних, поведінкових впливів, виявлення їх індивідуальних особливостей як основи розвитку компетентності на першому етапі навчання у вузі. Кінцева мета взаємодії - формування у студента психологічної, професійної, творчої готовності до

майбутньої професійно-педагогічної діяльності, професійного саморозвитку.

Модель педагогічного супроводу заснована на взаємодії викладача та студента і є динамічною, оскільки розглядається не тільки як зразок, але і як дієвий механізм, який забезпечує ефективне професійно-особистісний розвиток студентів на всіх етапах навчання.

Для кожного етапу навчання загальні цілі конкретизуються у вигляді комплексу конкретних завдань, що відбивають специфіку змісту супроводу. Основними етапами та напрямками супроводу студентів є:

1. Формування професійно-педагогічної спрямованості особистості студента.
2. Формування творчої готовності до педагогічної діяльності.
3. Формування інноваційної професійно-педагогічної позиції.

Затвердження ідеї супроводу в якості одного з основних умов успішного навчання у вищому навчальному закладі і професійного розвитку має ряд важливих напрямків, на які спирається вся наша модель. Ці напрямки стосуються цілей, завдань, принципів організації, змісту роботи, професійної позиції викладачів у відносинах з різними учасниками освітнього процесу, а також підходів до оцінки ефективності їх діяльності.

У педагогічному супроводі можуть бути виділені три взаємопов'язані компоненти:

1. Систематичне відстеження психолого-педагогічного статусу студента і динаміки його особистісного розвитку в процесі навчання у вузі.
2. Створення психолого-педагогічних умов для розвитку особистості студентів, їх успішного навчання і професійного розвитку. На основі даних психолого-педагогічної діагностики розробляються індивідуальні траєкторії розвитку студента, визначаються умови його успішного навчання.
3. Створення спеціальних психолого-педагогічних умов для надання допомоги студентам, які мають проблеми в навчанні. Даний напрямок діяльності орієнтований на студентів, у яких виявлені певні прогалини в довузівській підготовці, а також в засвоєнні навчального матеріалу, в

соціально прийнятих нормах поведінки, в спілкуванні з викладачами та однокурсниками, в підвищеному рівні тривожності. Для надання психолого-педагогічної допомоги таким студентам повинна бути продумана система заходів, що дозволяють їм подолати або компенсувати виниклі проблеми.

Умовами психолого-педагогічного супроводу професійно-особистісного розвитку студентів є:

- використання адаптивної системи навчання в поєднанні з індивідуальною траєкторією навчання, модульно-рейтинговою системою педагогічного контролю;

- організація навчально-пізнавальної діяльності, яка передбачає виконання проєктів і рішення навчальних проблем на основі методів проблемного викладу, евристичний і дослідницького методів;

- застосування колективно-групових форм навчання (пари змінного складу, малі групи) з постійною психологічною підтримкою, корекцією, що створює оптимальні умови для моделювання предметного і соціального контексту професійної і творчої діяльності майбутнього фахівця;

- домінування лекції як основної форми організації навчання в вузі, в структуру якої повинні бути внесені елементи, що дозволяють в повній мірі врахувати пізнавальні мотиви, інтереси і потреби студентів, їх особистісні особливості;

- прояв студентами активності і пізнавальної самостійності, прийняття та усвідомлення цілей підготовки;

- здійснення рефлексії;

- використання в навчальному процесі освітніх технологій, які адаптовані до особистості студента і умов вузу, оптимальні для засвоєння;

- реалізація системи підтримки талановитих студентів (конкурси, олімпіади, додаткову освіту, творчі заходи, дослідження, проєкти, портфоліо, банк даних обдарованих студентів, відстеження та фіксація їх досягнень, зльоти талановитої молоді, їх індивідуальні освітні програми).

Окреслені умови вже реалізуються в освітній діяльності Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського". Однак необхідно активізувати роботу вузу по реалізації індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ).

Основна ідея оновлення освіти полягає в тому, що вона має стати індивідуалізованою, функціональною і ефективною. Одним із способів реалізації завдання індивідуалізації освітнього процесу є розробка і впровадження ІОТ студентів.

Під індивідуальною освітньою траєкторією розуміємо персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента в освіті, тобто це є програма його індивідуальної активності, спрямованість і зміст якої визначаються його волездатністю як готовністю здійснювати свідомий вибір і діяти згідно етичній вольовій відповідальності. Освітня програма розглядається з одного боку як організаційно управлінське знання, що дозволяє реалізувати принцип особистісної орієнтації освітнього процесу через визначення умов, сприяючих досягненню студентами з різними освітніми потребами і можливостями встановленого стандарту освіти. З іншого боку, освітня програма визначається як індивідуальна траєкторія студента, яка створена з урахуванням його індивідуальних особливостей. Визначення освітньої програми як індивідуальної траєкторії є її провідною характеристикою і дозволяє представити освітню програму своєрідною моделлю шляхів досягнення освітнього стандарту, коли вибір шляху реалізації стандарту залежить від індивідуальних особливостей конкретного студента.

Індивідуалізація завдань студентам має забезпечити ознайомлення студентів з більш широкою інформацією про досвід роботи вчителя математики, зрозуміти вимоги сучасної школи. Колективне обговорення таких завдань включає інтерес до знань, показує недоліки виконаних студентами робіт.

У психологічній і педагогічній літературі на існує єдиної класифікації індивідуальних освітніх траєкторій. Дослідження проводилися з виділення знанієвої, практичної, творчої індивідуальної траєкторії. Або:

- Я-центрована освітня траєкторія. В її основі - сам студент. Все зосереджено на ньому, все орієнтовано на нього. Траєкторія має яскраво виражену особистісну спрямованість.

- ІОТ, орієнтована на отримання знань. Провідна орієнтованість траєкторії пов'язана з придбанням знань.

- ІОТ, орієнтована на формування студента як освіченої людини.

- ІОТ, орієнтована на формування студента як майбутнього фахівця.

Розвиток студента може здійснюватися за кількома освітніми траєкторіями, які реалізуються одночасно або послідовно. Звідси впливає основне завдання викладача - запропонувати тому, хто навчається, спектр можливостей і допомогти йому зробити вибір. Відбір тої чи іншої ІОТ визначається комплексом чинників:

- «свободою вибору» як філософською основою суб`єкт-суб`єктної парадигми сучасної професійної освіти;

- самовизначенням як механізмом і результатом екзистенційного вибору студента в процесі професійної підготовки;

- особливостями, інтересами і потребами самого студента в досягненні необхідного освітнього результату;

- професіоналізмом педагогічного колективу;

- можливостями вузу задовольнити освітні потреби студентів.

Логічна структура проектування ІОТ включає в себе наступні етапи:

- постановка освітньої мети (індивідуальний вибір мети професійної підготовки);

- самоаналіз, рефлексія (усвідомлення і співвіднесення індивідуальних потреб з зовнішніми вимогами, наприклад, вимогами майбутньої професії);

- вибір шляху (варіантів) реалізації поставленої мети.

Ефективність розробки ІОТ обумовлюється рядом умов:

- усвідомлення всіма учасниками педагогічного процесу необхідності і значущості ІОТ як одного зі способів самореалізації і професійного становлення майбутнього фахівця;

- здійснення психолого-педагогічного супроводу та інформаційної підтримки процесу розробки ІОТ студентів;

- активне включення студентів в діяльність по створенню ІОТ;

- організація рефлексії як основи корекції ІОТ.

Засобами реалізації названих умов можуть бути спеціально організовані заняття з самопізнання, навчання студентів методам вибору і способам розробки траєкторії.

Вибір студентами траєкторій може здійснюватися в трьох площинах:

- осмислення подальшого шляху отримання освіти, в тому числі і після вузівської (магістратура, аспірантура);

- вдосконалення в обраній сфері діяльності (наприклад, в обраному предметі);

- підвищення професійної компетентності майбутніх учителів.

Таким чином, педагогічний супровід студентів - це багаторівнева і поліморфна взаємодія, основна функція якої полягає в стимулюванні тієї індивідуальної сукупності особистісно значущих потреб суб'єкта освітньої діяльності, яка обумовлює його самореалізацію.

На закінчення необхідно відзначити, що психолого-педагогічний супровід спирається на особистісні пріоритети в професійному становленні фахівців в сфері освіти, які сприяють всебічному професійному розвитку майбутнього фахівця. У той же час в ході професійно-особистісного становлення розвиток студентів як фахівців зливається в єдиний процес з цілісним формуванням новоутворення особистості молодшої людини - професіоналізму. Цілісне ж становлення відбувається на основі самореалізації в професійному середовищі, що дозволяє випускнику педагогічного вузу бути конкурентоспроможним фахівцем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Коростіянець Т.П. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями: монографія / Т.П. Коростіянець - Одеса: видавець Букаєв В.В., 2011. - 382 с.

2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие для пед. вузов / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – С. 130 – 193.